

Tilståelsesrabatt

En undersøkelse om domstolenes bruk av
strafferabatt ved tilståelser.

Domstoladministrasjonen april 2004

TILSTÅELSESRABATT

En undersøkelse om domstolenes bruk av
strafferabatt ved tilståelser.

Domstoladministrasjonen april 2004.

INNHOLDSFORTEGNELSE

Kapittel 1 Innledning	3
1.1 <i>Bakgrunnen for undersøkelsen</i>	3
1.2 <i>Gjennomføring av undersøkelsen</i>	4
1.2.1. <i>Generelt</i>	4
1.2.2. <i>Domsundersøkelsen</i>	4
1.2.3 <i>Spørreundersøkelsen</i>	5
1.3 <i>Oversikt over presentasjonen</i>	5
Kapittel 2 Momenter som har betydning for om tilståelsen tillegges vekt	6
2.1 <i>Innledning</i>	6
2.2 <i>Resultatene fra undersøkelsen</i>	7
Kapittel 3 I hvilket omfang er det gitt tilståelsesrabatt etter lovendringen?	8
3.1 <i>Innledning</i>	8
3.2 <i>I hvilket omfang gis det tilståelsesrabatt i dag?</i>	8
3.3 <i>Har lovendringen medført endringer i praksis?</i>	10
3.4 <i>Geografiske forskjeller</i>	13
3.5 <i>Variasjoner i forhold til sakstype</i>	14
Kapittel 4 I hvilken grad blir rabatten synliggjort i dommen?	15
4.1 <i>Innledning</i>	15
4.2 <i>Hva undersøkelsene viser om synliggjøring av rabatten</i>	16
Kapittel 5. Hvilken rabatt gis i praksis	18
5.1 <i>Innledning</i>	18
5.2 <i>Hvilken form for rabatt gis i praksis?</i>	19
5.3 <i>Størrelsen på rabatten</i>	20
Kapittel 6 Oppsummering	20
Vedlegg 1	23
Vedlegg 2	24
Vedlegg 3	26

Kapittel 1 Innledning

1.1 Bakgrunnen for undersøkelsen

Ved endringslov 2. mars 2001 nr 7 ble det innført en ny bestemmelse om strafferabatt ved tilståelser, jf straffeloven § 59 annet ledd. Bestemmelsen lyder slik:

”Har siktede avgitt en uforbeholden tilståelse, skal retten ta dette i betraktning ved straffutmålingen. Retten kan nedsette straffen under det for handlingen bestemte lavmål og til en mildere straffart.”

Det er i Norge ikke tradisjon for at straffutmålingsmomenter lovreguleres. Også før lovendringen var tilståelser et relevant straffutmålingsmoment, og det var en økende tendens til at Høyesterett la vekt på tilståelser som et formildende moment.

Lovgiver mente imidlertid at det i praksis ble lagt for liten vekt på tilståelser, særlig i de mindre alvorlige sakene, jf Ot prp nr 81 (1999-2000) pkt 6.2. og Innst O nr 45 (2000-2001).

Bakgrunnen for lovforslaget var et innspill fra Arbeidsgruppe I i Justisdepartementets prosjekt for hurtigere straffesaksavvikling. Arbeidsgruppen var av den oppfatning at det i praksis ikke var særlig stor forskjell mellom den straffen som ble idømt i en tilståelsessak i forhørsretten, og en tilsvarende sak for herreds- eller byrett hvor gjerningsmannen ikke hadde tilstått.

Formålet med lovendringen var å påvirke domstolenes straffutmåling slik at tilståelser tillegges større vekt i formildende retning enn tilfellet gjennomgående var tidligere. I proposisjonen heter det:

”Formålet med lovendringen er at det skal legges større vekt på tilståelser i alminnelige saker enn tilfellet er i dag, særlig i de saker som behandles i forhørsretten. Lovendringen kan også få betydning for enkelte alvorlige straffesaker, men det er ikke først og fremst disse sakene forslaget tar sikte på.”

Retten har etter lovendringen en plikt til å ta tilståelsen i betraktning ved straffutmålingen, men hvorvidt tilståelsen bør lede til reduksjon i straffen og i tilfelle hvor stor reduksjonen bør være, skal avgjøres av retten etter en konkret vurdering i den enkelte sak.

Prosessøkonomiske hensyn ligger til grunn for lovendringen. En tilståelsessak krever gjerne betydelig mindre etterforskning, påtaleavgjørelsen er mindre arbeidskrevende og domstolsbehandlingen er enklere og mindre ressurskrevende enn i en sak med full bevisførsel. Flere tilståelsessaker (enedommersaker) kan bidra til raskere straffesaksavvikling generelt, ettersom de ressurser som frigjøres kommer de øvrige straffesakene til gode. En ordning med markert tilståelsesrabatt kan også bidra til at flere saker blir oppklart, noe som i seg selv er et kriminalpolitisk mål. I en del sakstyper er det også av stor betydning for fornærmede og pårørende at gjerningsmannen tilstår forholdet.

På bakgrunn av at den nye lovbestemmelsen om tilståelsesrabatt nå har vært i kraft i ca 3 år ønsker Justisdepartementet å foreta en evaluering av lovendringen. Denne evalueringen er også ledd i departementets arbeid med proposisjon om ny straffelov.

Domstoladministrasjonen har på denne bakgrunn påtatt seg å utføre en undersøkelse om domstolenes praktisering av straffeloven § 59 annet ledd. Departementet har ønsket at undersøkelsen gir svar på følgende spørsmål:

- I hvilket omfang har det etter lovendringen blitt gitt tilståelsesrabatt ved tilståelsesdom?
- I hvilket omfang har det blitt gitt tilståelsesrabatt i andre straffesaker hvor den tiltalte har tilstått?
- I hvilket omfang og hvor konkret synliggjør retten at det blir gitt rabatt og hvor stor rabatten er?
- Hvor stor er rabatten i de saker hvor retten har uttalt seg om dette i domspremissene?
- Er det store variasjoner i praksis ulike steder i landet?
- Er det store variasjoner i praksis ved ulike sakstyper?

1.2. Gjennomføring av undersøkelsen

1.2.1. Generelt

Undersøkelsen består av to hovedelementer: Det første elementet er en undersøkelse av rettspraksis i alle tre instanser (heretter domsundersøkelsen). Det andre elementet er en spørreundersøkelse blant dommerne i tingrettene og lagmannsrettene (heretter spørreundersøkelsen). Nærmere beskrivelse av metoder og utvalg for disse undersøkelsene vil bli gitt nedenfor.

1.2.2. Domsundersøkelsen

Det er innhentet dommer fra 24 tingretter. En liste over de aktuelle tingrettene som er med i undersøkelsen er inntatt som vedlegg 1. Fra hver av disse domstolene har DA mottatt alle tilståelsesdommer (F-saker¹) i en 2-månedersperiode, samt relevante dommer i meddomsrettsaker (M-saker) i samme periode. De innsendte M-sakene gjelder dommer hvor det forelå tilståelse på tiltaleposter av betydning for straffutmålingen. Materialet fra Oslo tingrett gjelder en kortere periode. Fra første instans omfatter undersøkelsen 619 tilståelsesdommer (F-saker). Videre omfatter materialet 142 M-saker med tilståelsesrabatt. De aktuelle tingrettene behandlet i samme 2-månedersperiode til sammen 1062² dommer i meddomsrettsaker. Alle dommene er avsagt i perioden oktober 2003 til januar 2004.

Dommene er kartlagt ut i fra formålet med undersøkelsen. Skjemaet som er brukt i kartleggingen og som danner grunnlaget for statistikken i domsundersøkelsen, er inntatt som vedlegg 2.

Videre er det gjennom søk i Lovdata-basen innhentet dommer og kjennelser fra alle lagmannsrettene. Utvalget omfatter avgjørelser avsagt etter 01.01.03 hvor forhold av betydning for straffutmålingen er erkjent av tiltalte. Her kan det ligge en usikkerhet i søkekriteriene, slik at ikke nødvendigvis alle relevante avgjørelser er fanget opp. Til sammen 105

¹ Betegnelsen F-sak er brukt også hvor domstolen etter innføring av Lovisa bruker betegnelsen ENE om disse sakene

² 1062 dommer er et anslag på hvor mange meddomsrettsaker som ble behandlet i de utvalgte domstolene den aktuelle tidsperioden, basert på årsstatistikken.

relevante avgjørelser fra lagmannsrettene er registrert, hvorav 95 med tilståelsesrabatt. I samme periode behandlet lagmannsrettene til sammen ca 1365 straffesaker. Dette tallet er beregnet ut fra Domstoladministrasjonens årsstatistikk for 2003. Utvalget på 105 ankesaker er lagt inn i samme skjema som nevnt ovenfor. Det er registrert hvilken type anke det gjelder, men i presentasjonen nedenfor er alle sakene fra lagmannsretten slått sammen til en gruppe.

Vi har endelig gjennomgått alle avgjørelser fra Høyesterett etter mars 2001 frem til mars 2004 hvor tilståelsesrabatt er gitt eller påberopt, til sammen 16 avgjørelser³. Disse avgjørelsene er ikke tatt inn i statistikken, men enkelte observasjoner vil bli kommentert i tilknytning til de enkelte spørsmål.

Domsundersøkelsen gjelder bare *forhold som har kommet til uttrykk i domspremissene*. I den grad det rent faktisk er gitt tilståelsesrabatt uten at dette på noen måte er kommet til uttrykk i domspremissene, vil avgjørelsen være registrert under kategorien ”uten rabatt”. Det er ikke foretatt sammenligninger av straffenivået i saker med og uten tilståelsesrabatt. I den grad undersøkelsen omhandler rabattens størrelse, er også dette basert på konkrete utsagn i domspremissene.

1.2.3 Spørreundersøkelsen

Til grunn for denne delen av undersøkelsen ligger et spørreskjema som er inntatt som vedlegg 3. Spørreskjemaet er sendt til samtlige faste embetsdommere i første og andre instans, med unntak av dommerne ved Oslo skifterett og byfogdembetene. Til sammen skal 456 dommere ha mottatt skjemaet, og derav har 285 dommere respondert. Det er med andre ord en svarprosent på 62,5 %. Skjemaet er besvart i mars 2004. Materialet anses tilstrekkelig til å gi et riktig bilde.

1.3 Oversikt over presentasjonen

Resultatene av domsundersøkelsen og spørreundersøkelsen vil blir presentert samlet i tilknytning til de enkelte hovedspørsmål, jf kapittel 2-5. Spørreskjemaet inneholdt også et kommentarfelt, og mange dommere har her gitt synspunkter og kommentarer. En del av disse vil bli gjengitt, selv om de ikke nødvendigvis gir uttrykk for holdninger som er representative.

I den grad oppsplitting av tallene i forhold til geografi, instans, sakstype og alvorlighetsgrad ikke gir noen vesentlige utslag, er slik statistikk stort sett ikke tatt med i presentasjonen. På enkelte punkter blir sakstallet også for lite til at slik oppsplitting blir meningsfull.

I kapittel 2 er temaet hvilke momenter som har betydning for om tilståelsen skal tillegges vekt og i tilfelle hvor stor vekt. Dette er altså momenter som er relevante både for om tilståelsesrabatt skal gis og hvor stor straffereduksjonen i tilfelle bør være.

I kapittel 3 er temaet i hvor stor grad tilståelsesrabatt i det hele tatt blir gitt i saker med tilståelse. Spørreundersøkelsen gir også svar på i hvilken grad dommerne mener praksis er

³ Disse avgjørelsene er Rt 2001-1354, Rt 2001-1519, Rt 2002-4, Rt 2002-473, Rt 2002-993, Rt 2002-1350, Rt 2002-1591, Rt 2003-118, Rt 2003-211, Rt 2003-453, Rt 2003-736, Rt 2003-841, Rt 2003-1464, HR-2003-936a, HR-2004-312-A og HR-2004-558-A.

endret etter lovendringen, samt årsaker til at praksis eventuelt ikke er endret. Også dommernes inntrykk av påtalemyndighetens praksis er omhandlet her.

I kapittel 4 er temaet i hvilken grad rabatten synliggjøres. Synliggjøring av rabatten er en forutsetning for at rabatten skal virke motiverende og bidra til flere tilståelsessaker, og dette er derfor et sentralt spørsmål.

I kapittel 5 er temaet hvilken rabatt som gis i praksis. Formen for rabatt og størrelsen på rabatten er undersøkt og vil bli kommentert i dette avsnittet.

En oppsummering vil bli gitt i kapittel 6.

Kapittel 2 Momenter som har betydning for om tilståelsen tillegges vekt

2.1. Innledning

Spørsmålet er her hvilke momenter som er relevante for om tilståelsen bør lede til straffereduksjon og i tilfelle hvor mye.

Høyesterett hadde allerede før lovendringen gjennom praksis gitt anvisning på momenter som er av betydning for om tilståelser bør tillegges vekt i formildende retning. Det fremgår av forarbeidene til straffeloven § 59 annet ledd at disse retningslinjene fortsatt er relevante. Etter ikrafttreddelsen av § 59 annet ledd har Høyesterett i flere prinsipielle avgjørelser gitt ytterligere veiledning om hvilke tilståelser som bør tillegges vekt og i hvilken grad. Det ligger utenfor formålet med undersøkelsen å gå grundig inn på dette, men enkelte hovedtrekk skal nevnes.

Prosessøkonomiske hensyn står sentralt. Det har betydning på hvilket tidspunkt tilståelsen ble gitt og hvilken betydning den har for oppklaring av saken, dvs hvilke andre bevis som forelå da tilståelsen ble gitt. Hvilken betydning tilståelsen har for fornærmede er et annet viktig hensyn.

Hvilken betydning siktedes forklaring har hatt for oppklaring av andre saker er også et relevant straffutmålingsmoment, men dette faller strengt tatt utenfor rammen av straffeloven § 59 annet ledd dersom forklaringen ikke samtidig berører omfanget av siktedes egen sak. Det ble i forbindelse med innføringen av straffeloven § 59 annet ledd vurdert om det burde gis en tilsvarende bestemmelse om strafferabatt hvor tiltalte bistår i oppklaring av andre saker, men lovgiver valgte å ikke lovregulere dette.

Hvilken vekt tilståelsen skal tillegges i den enkelte sak vil dessuten bero på de andre straffutmålingsmomentene i den enkelte sak. Dersom det foreligger andre momenter i skjerpene eller formildende retning som er særlig tungtveiende, vil tilståelsen få tilsvarende mindre betydning.

Fra nyere Høyesterettspraksis om betydningen av tilståelser kan følgende avgjørelser trekkes frem;

I Rt 2002-993 (Baneheia-saken) uttaler Høyesterett bl a:

“Hvilken vekt en uforbeholden tilståelse skal tillegges, vil måtte bero på de konkrete omstendighetene i saken. Blant annet vil tidspunktet for tilståelsen og hvilke bevis som da

foreligger og som domfelte er kjent med, ha betydning. (...) Det begrenser vesentlig den vekt As tilståelse av egne straffbare forhold kan tillegges, at tilståelsen først kom etter at det forelå bevis som med stor sikkerhet knyttet ham til åstedet. (...) Hans forklaring var imidlertid avgjørende for å få B dømt. Og ut fra de hensyn som ligger bak straffeloven § 59 annet ledd må det få betydning ved straffutmålingen at saken gjennom As tilståelser og forklaringer ble fullstendig oppklart.”

I Rt 2003-118 uttaler Høyesterett:

”Begge forsvarerne har videre anført at den raske tilståelse som begge de domfelte kom med til politiet, må komme dem til gode ved straffutmålingen, jf straffeloven § 59 annet ledd. Jeg er enig med lagmannsrettens flertall i at tilståelsene ikke kan tillegges særlig betydning i denne saken. B ble pågrepet med heroinen, og i en slik situasjon er tilståelsen ikke mye verd. A har aldri tilstått mer enn 65 gram. Det dreier seg ikke om et samarbeid med politiet som har ledet til oppklaring av hvem selgeren var.”

Fra Rt 2003-848 gjengis:

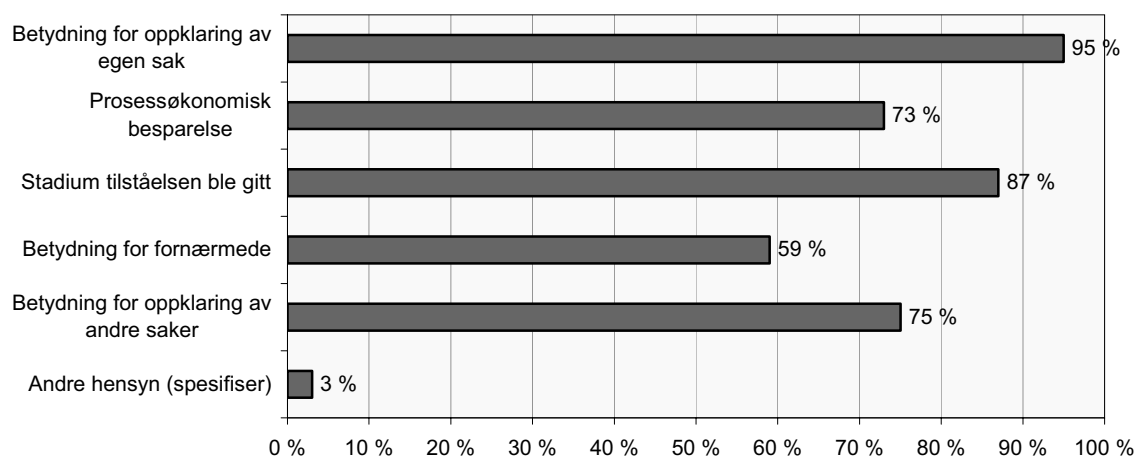
”I formildende retning må det ved straffutmålingen tas hensyn til at domfelte umiddelbart erkjente forholdet og innrømmet straffeskyld da han ble avhørt av politiet. Aktor har anført at tilståelsen i dette tilfellet må tillegges mindre vekt da domfelte prøvde å legge en del av skylden for forholdet på fornærmede. Slik jeg ser det, er likevel det vesentligste at domfelte umiddelbart erkjente forholdet, slik at fornærmede ble spart for den ekstrabelastning som følger av at det under straffesaken er uvisst om hun blir trodd.”

For øvrig kan det vises til Rt 2001-1519, Rt 2002-473, Rt 2002-1591 og HR-2004-558-A.

2.2 Resultatene fra undersøkelsen

Både domsundersøkelsen og spørreundersøkelsen gir informasjon om hvilke momenter de lavere rettsinstanser vektlegger, og det fremkommer her ingen overraskende opplysninger. Hvilke momenter som generelt er relevante er det relativt stor enighet om, og funnene i domsundersøkelsen og spørreundersøkelsen samsvarer godt med de retningslinjer Høyesterett har trukket opp. I spørreundersøkelsen fremkom følgende om hvilke momenter dommerne anså relevante:

Figur 1. Spørsmål: Momenter du legger vekt på ved vurderingen av om strafferabatt bør gis og størrelsen på rabatten:

Ingen andre konkrete hensyn fremkom under rubrikken ”andre hensyn (spesifiseres)”. Her ble det kun gitt generelle kommentarer.

Det er grunn til å anta at de ulike momentene kan vektlegges forskjellig av de ulike dommerne og meddommerne, men dette har vært vanskelig å undersøke ut i fra det materialet som foreligger. Bakgrunnen for dette er at domspremissene ofte er svært knappe når det gjelder betydningen av tilståelsen, særlig i de mindre alvorlige sakene. Når rabatt ikke gis blir dette sjelden begrunnet, og når rabatt gis blir vekten sjelden angitt og begrunnet nærmere, jf kapittel 4.

Kommentarer fra dommere i spørreundersøkelsen:

”Lovgiver/Høyesterett burde i større grad gitt uttrykk for at prosessøkonomiske hensyn tillegges vekt. Dette ville stimulere til tilståelsesdom framfor hovedforhandling, også i de tilfellene tiltalte er tatt på forsk gjerning.”

”I mange saker står siktede i den situasjon at han sitter helt ”klistret”. Hvilke alternativer har da gjerningsmannen? Det er da ingen grunn til å gi noen ”rabatt”.

”Behovet for å markere det moralsk viktige i å være villig til å gjøre opp for seg, og mest av alt hensynet til fornærmede og vitners reduserte belastning må veie tungt.”

Kapittel 3 I hvilket omfang er det gitt tilståelsesrabatt etter lovendringen?

3.1 Innledning

Straffeloven § 59 annet ledd er ikke slik å forstå at det automatisk skal gis strafferabatt ved tilståelser. Dette fremgår både av ordlyden og lovens forarbeider. Dersom det foreligger uforbeholden tilståelse plikter retten å ta tilståelsen i betraktning ved straffutmålingen, men det er overlatt til rettens skjønn etter en konkret vurdering i den enkelte sak å avgjøre om tilståelsen skal lede til noen straffereduksjon og i tilfelle hvor stor reduksjonen skal være. Hvilke momenter som er relevante i denne vurderingen er omhandlet ovenfor i kapittel 2.

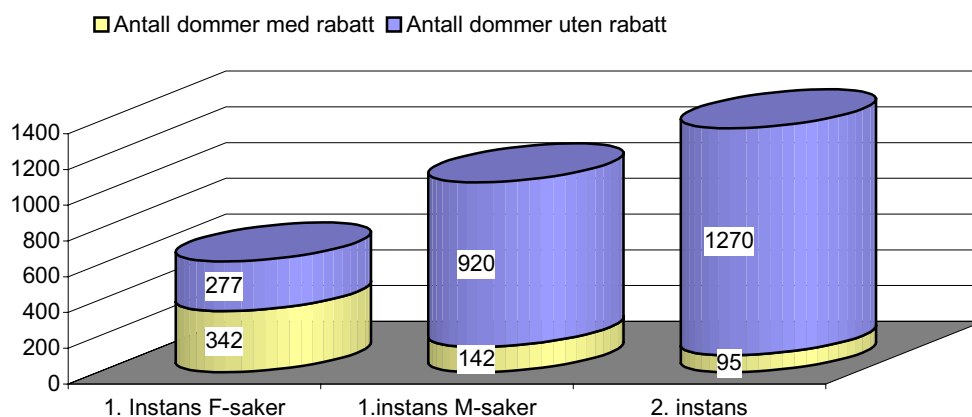
Det var likevel som nevnt en klar målsetting med lovendringen at den skulle lede til økt bruk av strafferabatt ved tilståelser, særlig i det som ble betegnet som ”hverdagssaker”. Spørsmålet er om lovendringen har hatt slik effekt. I dette kapitlet er temaet i hvor stor del av sakene med tilståelse det gis redusert straff pga tilståelsen, med andre ord om det gis rabatt eller ikke. I kapittel 4 er spørsmålet i hvilken grad rabatten synliggjøres, og i kapittel 5 vil formen for rabatt og størrelsen på rabatten være gjenstand for nærmere undersøkelse.

3.2 I hvilket omfang gis det tilståelsesrabatt i dag?

Undersøkelsen omfatter som nevnt 619 F-saker og 1062 M-saker fra første instans. Videre omfatter undersøkelsen 1365 dommer fra annen instans, jf ovenfor pkt 1.2.2. Av figur 2 nedenfor fremgår i hvor mange av disse sakene det er gitt tilståelsesrabatt.

Dersom det fremgår av straffutmålingsbemerkningene at tilståelsen anses som et relevant moment i formildende retning, vil dommen være registrert ”med rabatt”. Dette gjelder selv om tilståelsen er tillagt liten vekt og selv om det ikke er mulig å lese ut fra premissene om tilståelsen har gitt konkrete utslag på straffutmålingen. Terskelen for å anse at det foreligger ”tilståelsersabatt” har således vært lav.

Figur 2: Antall dommer med og uten rabatt⁴

	F-saker	M-saker	2. instans
Antall dommer med rabatt	342	142	95
Antall dommer uten rabatt	277	920	1270
Totalt antall dommer	619	1062	1365

I 55 % av tilståelsesdommene har det blitt gitt en form for tilståelsersabatt. Her vil i utgangspunktet alle sakene falle inn under anvendelsesområdet for straffeloven § 59 annet ledd.

Drøye 13 % av meddomsrettssakene i første instans har etter dommernes vurdering tilståelser som tillegges betydning ved for straffutmålingen. Hovedtyngden av M-saker uten tilståelsersabatt vil være saker uten tilståelser. Undersøkelsen har ikke gitt grunnlag for å fastslå hvor stor del av meddomsrettssakene som faller inn under anvendelsesområdet for straffeloven § 59 annet ledd uten at det er gitt strafferabatt. Utvalgene som tingrettene har foretatt av M-saker anses for usikkert til at vi kan beregne dette med noenlunde sikkerhet. Tilsvarende gjelder for ankesakene. Utvalget av saker fra lagmannsrettene er basert på et søk i Lovdata. Det er usikkert om disse søkene har vært treffende for alle typer saker med tilståelser av en viss betydning, og vi presenterer derfor ingen statistikk som viser hvor stor andel av ankesakene med tilståelser hvor det ikke er gitt tilståelsersabatt. Drøye 7 % av straffesakene i andre instans ser ut til å ha tilståelse som har gitt utslag på straffutmålingen.

Det er sondret mellom saker hvor det henvises til straffeloven § 59 og saker hvor rabatten fremgår på annen måte, uten at denne sondringen kan tillegges særlig betydning. Av de 484 førsteinstansdommene med rabatt ble det i 317 saker henvist til straffeloven § 59. I de øvrige 167 sakene, dvs 34,5 % fremgikk det på annen måte at tilståelsen var tillagt vekt i formildende retning. Av de 95 ankesakene er det i 77 saker henvist til straffeloven § 59. I de

⁴ Årsaken til at sakstallene for lagmannsrettene er større enn for førsteinstansen er at utvalget fra de 24 tingrettene gjelder en kortere periode, se pkt 1.2.2.

øvrigt 18 sakene, dvs 19 % fremgikk det på annen måte at tilståelsen var tillagt vekt i formildende retning.

Sakene uten tilståelsesrabatt er ikke tema for den resterende delen av undersøkelsen. Den videre undersøkelsen omfatter etter dette til sammen 484 førsteinstansdommer og 95 ankesaker med tilståelsesrabatt, dvs til sammen 579 avgjørelser med strafferabatt.

Kommentarer fra dommere i spørreundersøkelsen:

”Min mening er at førsteinstansdomstolene gir tilståelsesrabatt for sjelden og for lite. Spesielt gjelder dette i forhørsretten i mindre alvorlige saker – men hvor sakene likevel er alvorlig nok til å medføre fengsel. Her ser man alt for ofte at domfelte ikke har noen ting igjen for å ta dom i forhørsrett.”

”Vi har færre saker med tilståing enn før!”

”Forsvarerne burde i større grad stimulere til å legge kortene på bordet.”

3.3 Har lovendringen medført endringer i praksis?

Hvis lovendringen har hatt en vesentlig effekt, burde dette gitt seg utslag i at relativt sett flere av straffesakene behandles som tilståelsessaker (enedommersaker) og at forholdsvis færre saker behandles i meddomsrett i første instans. Figur 3 viser utviklingen for perioden 2000-2003.

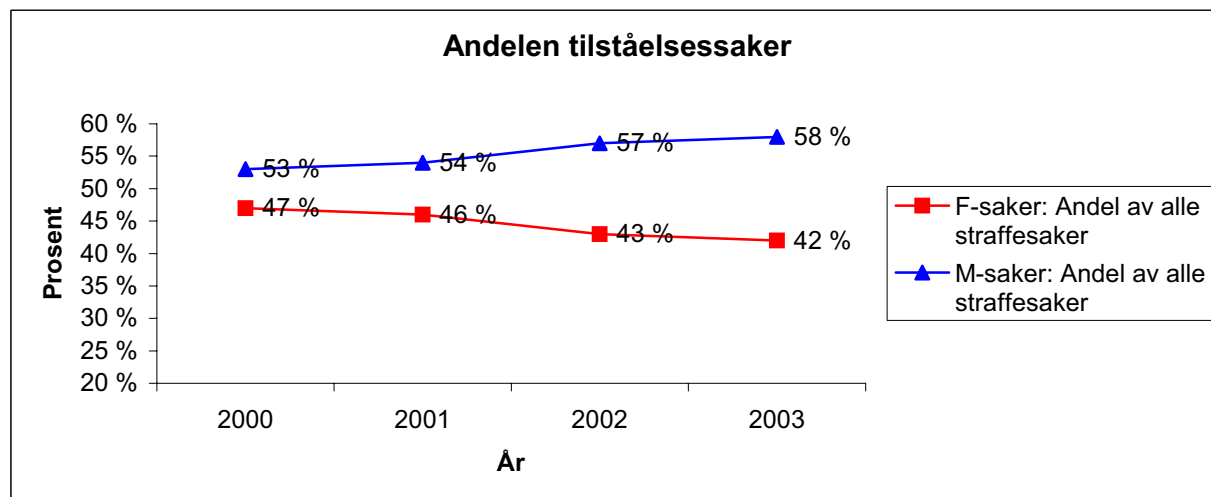
F-sakene omfatter både pådømmelsessakene (tilståelsesdom) og avgjørelser under etterforskingen (varetektsfengsling, samtykke til ransaking, prøving av beslag mv). Figuren nedenfor viser en oversikt over hvor stor andel av F-sakene som gjelder pådømmelse (tilståelsesdom), samt andelen av det totale antallet straffesaker som ble behandlet som henholdsvis meddomsrettsaker og enedommersaker (tilståelsesdom).

Figur 3

	2000	2001	2002	2003
Andel av F-sakene som er tilståelsesdom	40 %	39 %	35 %	34 %
Andel av alle straffesakene som er tilståelsesdom	47 %	46 %	43 %	42 %
Andel av straffesakene som er meddomsrettsaker	53 %	54%	57%	58%

Det viser seg noe overraskende at andelen tilståelsessaker faktisk har gått ned siden lovendringen om tilståelsesrabatt ble innført i 2001.

Figur 4

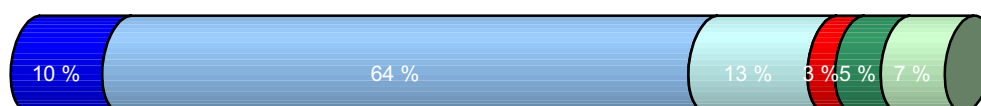

Når det gjelder antallet tilståelsessaker kontra meddomsrettssaker er påtalemyndighetens og forsvarernes rolle også viktig. Det er av stor betydning hvilken informasjon som gis til siktede på et tidlig stadium. Se nærmere om dommernes inntrykk av påtalemyndighetens praktisering av straffeloven § 59 annet ledd nedenfor, jf figur 8.

Det har av ressursmessige årsaker ikke vært mulig å undersøke bruken av strafferabatt før lovendringen. I spørreundersøkelsen ble det imidlertid spurt om dommernes syn på om praksis er endret.

Figur 5. Spørsmål: Hva er ditt inntrykk av straffutmålingspraksis generelt etter ikrafttreddelsen av straffeloven § 59 annet ledd – gis det i dag tilståelsesrabatt i større omfang enn før?

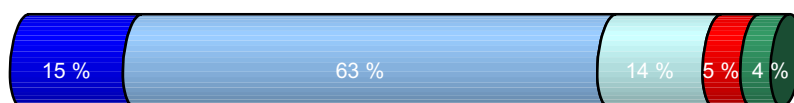
	Antall	Prosent
Ja – praksis er endret i vesentlig grad	29	10 %
Ja - praksis er endret til en viss grad	181	64 %
Praksis er endret, men bare i beskjeden grad	36	13 %
Nei, praksis er ikke nevneverdig endret	9	3 %
Umulig å svare generelt – det er store variasjoner i praktisering av § 59 annet ledd	14	5 %
Vet ikke	21	7 %
Totalt	290	

64 % av dommerne i 1. og 2. instans mener at det til en viss grad gis tilståelsesrabatt i større omfang enn før, mens 10 % mener at praksis er endret i vesentlig grad. Til sammen 87 % av dommerne mener at praksis er endret i større eller mindre grad, og kun 3 % mener at praksis ikke er endret.

Figur 6. Spørsmål: Har du selv endret straffutmålingspraksis/stemmegivning som følge av straffeloven § 59 annet ledd?

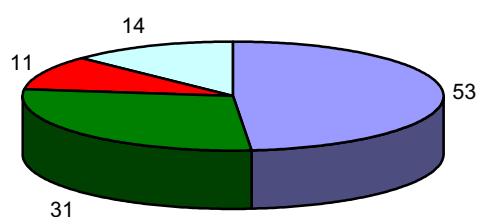
		Antall	Prosent
Ja – i vesentlig grad		43	15 %
Ja – en viss endring		180	63 %
Ja – men i beskjeden grad		39	14 %
Nei		14	5 %
Vet ikke/annet		10	4 %
Totalt		285	

Det viser seg at 92 % av dommerne mener at de selv har endret praksis i større eller mindre grad som følge av lovendringene. Gruppen som svarte ”Ja, men bare i beskjeden grad” er da medregnet. Bare 5 % mener de selv ikke har endret praksis.

Figur 7. Spørsmål: Hvis ikke endret eller bare i beskjeden grad; hva er årsaken til dette?⁵

		Antall
Tilståelsesrabatt ble gitt i stor grad også før lovendringen.		53
Tilståelsen veier sjelden tungt, andre momenter i saken har vanligvis større vekt.		31
Aktor og forsvarer fokuserer i liten grad på § 59 annet ledd.		11
Annet, spesifiser :		14
Totalt		83

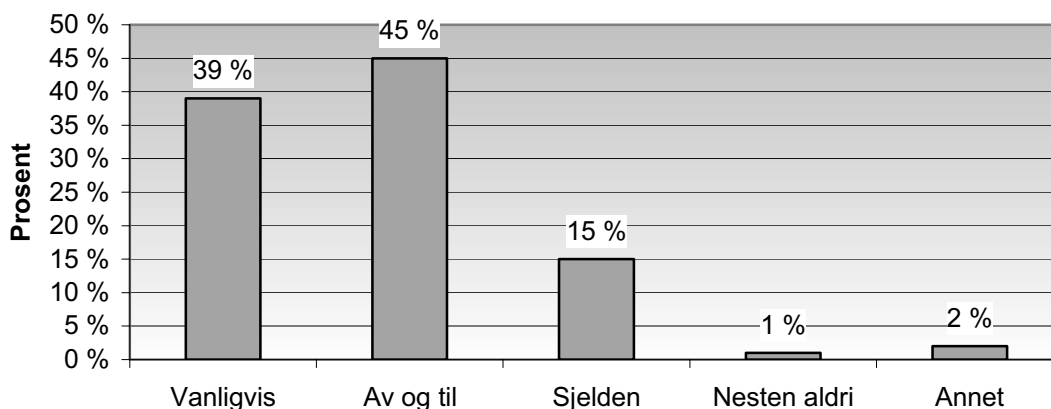

Av dem som ikke eller bare beskjeden grad har endret praksis, svarer de fleste at dette skyldes at det ble gitt tilståelsesrabatt i stor grad også før lovendringen. At aktor og forsvarer fokuserer for lite på § 59 annet ledd er bare i liten grad oppgitt som årsak.

Det ble imidlertid også spurt om hvilket inntrykk dommerne har av aktors fokus på tilståelsesrabatt.

⁵ Tabellen viser antallet avkryssninger på hver punkt. Det totale antallet på 83 gjelder antall dommere som har besvart dette spørsmålet, dvs at noen flere enn dem spørsmålet var beregnet på har besvart det, jf tallene i figur 6

Figur 8: Har du inntrykk av at aktor tar tilstrekkelig høyde for tilståelsesrabatt etter straffeloven § 59 annet ledd ved fastsettelsen av straffepåstanden?

Bare 39 % av dommerne mener at aktor vanligvis tar tilstrekkelig høyde for straffeloven § 59 annet ledd ved fastsettelse av straffepåstand. 16 % mener at aktor sjelden eller aldri tar tilstrekkelig høyde for dette.

Kommentarer fra dommere i spørreundersøkelsen:

“Min oppfordring er at det i fremtiden utvises en noe større edruelighet i relasjon til reduksjon i straffutmålingen som følge av tilståelse. Det kan også være grunn til å minne om den betydelige fare som ligger i gale tilståelser – ikke minst i saker hvor flere er involvert.”

”Reelt er strl § 59, 2. ledd ingen stor nyhet. Tilståelse har etter praksis vært et formildende moment også tidligere.”

”Lovendringen var velbegrunnet”

3.4 Geografiske forskjeller

Domstolene i første instans i Agder lagdømme synes å være mer aktiv i bruken av strafferabatt enn andre lagdømmer. Av de tilståelsesdommene som er analysert, gis det tilståelsesrabatt i 86 % av tilfellene av domstolene i Agder lagdømme. I øvrige domstoler i første instans gis det rabatt i 45 – 58 % av dommene, bortsett fra domstolene i Hålogaland lagdømme som tilsynelatende er svært restriktive med å gi strafferabatt. I bare 26 % av tilståelsesdommene har det blitt gitt strafferabatt. Tilsvarende sammenheng finnes ikke i andre instans.

Det er heller ingen tilsvarende sammenhenger i spørreundersøkelsen. Dommerstandens svar under spørsmål 1 og spørsmål 2 i spørreundersøkelsen fordeler seg nokså jevnt uavhengig av lagdømme:

- Fra 64 % til 78 % av dommerne i hvert lagdømmet har svart at det i en viss grad eller vesentlig grad gis tilståelsesrabatt i et større omfang enn før generelt sett.

- Fra 73 % til 82 % av dommerne mener at de selv i en viss grad eller vesentlig grad har endret straffutmålingspraksis/stemmegivning som følge av straffeloven § 59 annet ledd.

3.5 Variasjoner i forhold til sakstype

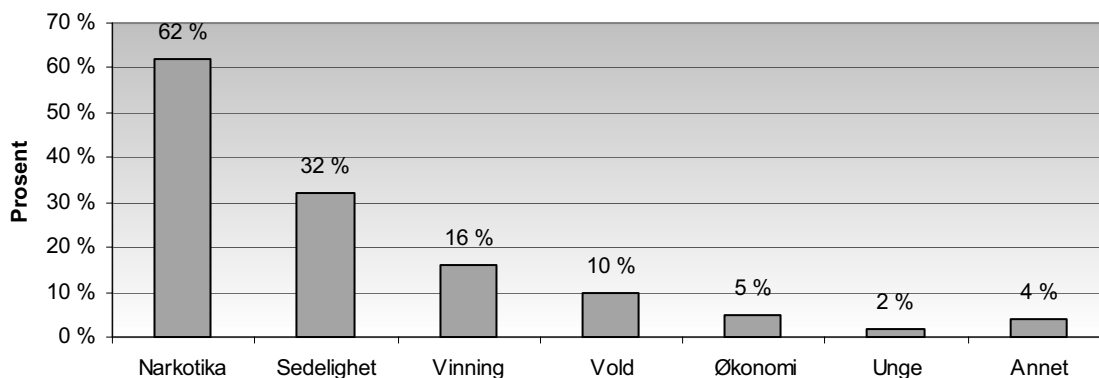
I spørreundersøkelsen var to av spørsmålene som følger:

5. Er det noen spesielle sakstyper hvor du mener § 59 annet ledd har særlig stor betydning?
6. Er det noen spesielle sakstyper hvor du mener § 59 annet ledd har liten betydning

55 % av dommerne mener at det ikke er noen sakstyper hvor straffeloven § 59 har større betydning enn ellers. Tilsvarende mener 60 % av dommerne at det ikke er noen sakstyper hvor straffeloven § 59 annet ledd har særlig liten betydning. Disse dommerne mener at andre forhold er mer avgjørende, jf momentene som nevnt i kapittel 2.

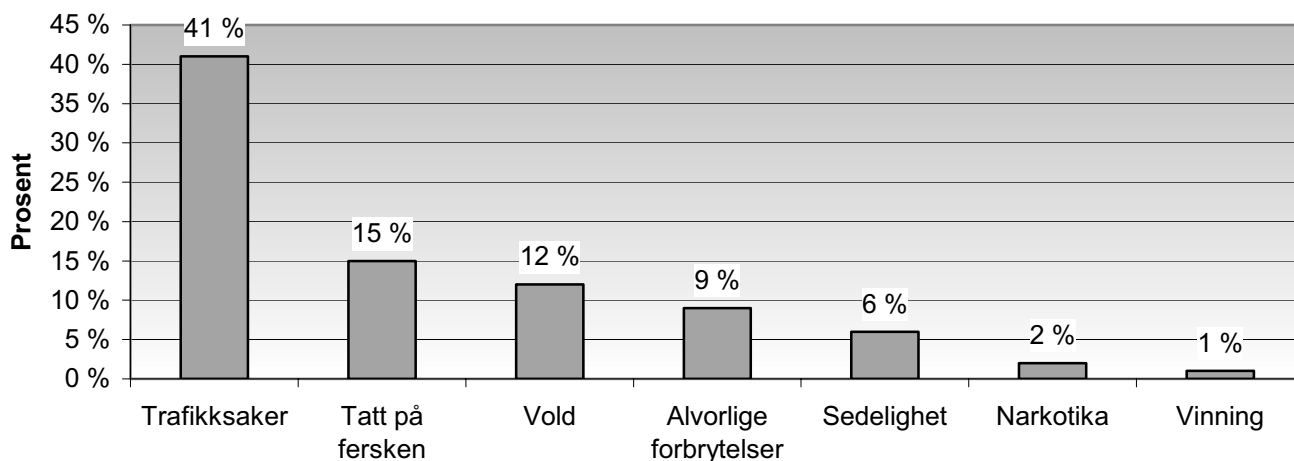
45 % av dommerne mener at det er noen sakstyper hvor § 59 annet ledd har særlig stor betydning. Spørsmålet var satt helt åpent, slik at det var respondentene selv som anga sakstypen. (Noen tok med kategorien ”unge lovbrøyttere,” som ikke er en sakstype på linje med de andre, men dette er likevel tatt med i statistikken.) Fordelingen er som følger:

Figur 9: Saker hvor § 59,2. ledd har særlig stor betydning.

Tilsvarende mente 40 % av dommerne at det er noen sakstyper hvor straffeloven §59 har særlig liten betydning. Også her var spørsmålet satt åpent, slik at respondentene selv oppga kategoriene. (Svarkategoriene ”tatt på fersken” og ”alvorlige forbrytelser” henspiller heller ikke på sakstype, men er likevel tatt med i statistikken her.) Fordelingen er som følger:

Figur 10. Saker hvor strl § 59, 2. ledd har særlig liten betydning.

Den tilsynelatende uenigheten blant dommerne om sakstypen har betydning kan skyldes ulik tolkning av spørsmålene, slik at enkelte legger vekt på hvordan bevissituasjonen jevnt over er i disse sakstypene, eksempelvis at det som regel foreligger sterke bevis uavhengig av tilståelsen i fartssaker og promillesaker, mens andre legger vekt på at det ikke er sakstypen men den konkrete bevissituasjonen mv som er avgjørende for tilståelsens betydning.

Resultatene fra spørreundersøkelsen stemmer ellers bra med resultatene fra domsundersøkelsen. I dommene legges det større vekt på tilståelsen ved narkotika- og vinningsforbrytelser, mens det spesielt i trafikksaker legges mindre vekt på en tilståelse. Trafikksakene er dessuten overrepresentert i de sakene hvor det ikke har blitt gitt rabatt selv om det er tilstått. Motsatt er narkotikasaker, sedelighet og vinningsforbrytelser overrepresentert i de saker hvor det er gitt rabatt.

Kommentar fra dommer i spørreundersøkelsen:

”Det er vel situasjonen mer enn sakstypen som har betydning, dvs om vedkommende er grepet på fersk gjerning f. eks, får ikke § 59 stor betydning.”

Kapittel 4 I hvilken grad blir rabatten synliggjort i dommen?

4.1. Innledning

Arbeidsgruppen som foreslo innføring av lovbestemmelse om tilståelsesrabatt, ønsket at domstolene ble oppfordret til å angi hvilken straff som ville blitt idømt om gjerningsmannen ikke hadde tilstått, slik at den konkrete strafferabatten fremgikk klart av dommen. Arbeidsgruppen foreslo at slik oppfordring fra lovgiver ble gitt gjennom uttalelser i forarbeidene. Bakgrunnen for dette forslaget var at ordningen antas å virke mer motiverende og bidra til flere tilståelser dersom rabatten er synlig. I høringsrunden kom det en del motforestillinger til dette, selv om flere også støttet forslaget. Departementet valgte en mellomløsning, som også fikk støtte fra Justiskomiteen. Fra Ot prp nr 81 pkt 6.3.4 gjengis:

”Selv om retten må ha en formening om hva straffen ville blitt uten tilståelsen, kan det være vanskelig å angi ”rabatten” mer eksakt. Især gjelder det på områder hvor rettspraksis gir beskjeden veiledning om hvor straffenivået bør ligge. Samtidig må ”rabatten” synliggjøres for at den skal kunne virke motiverende. Etter departementets syn vil en hensiktsmessig mellomløsning være at retten angir betydningen av tilståelsen i mer skjønnsmessige vendinger, for eksempel ved å antyde at straffen ville blitt vesentlig høyere uten tilståelsen. På områder hvor det er etablert mer fastlagte nivåer for straffutmålingen, som i enkelte typer av narkotikasaker, kan det være større grunn for retten til å angi mer eksakt hvor stor rabatten er.”

Det er etter dette interessant å undersøke i hvilken grad rabatten synliggjøres i domspremissene i dagens rettspraksis. Både domsundersøkelsen og spørreundersøkelsen gir informasjon om dette.

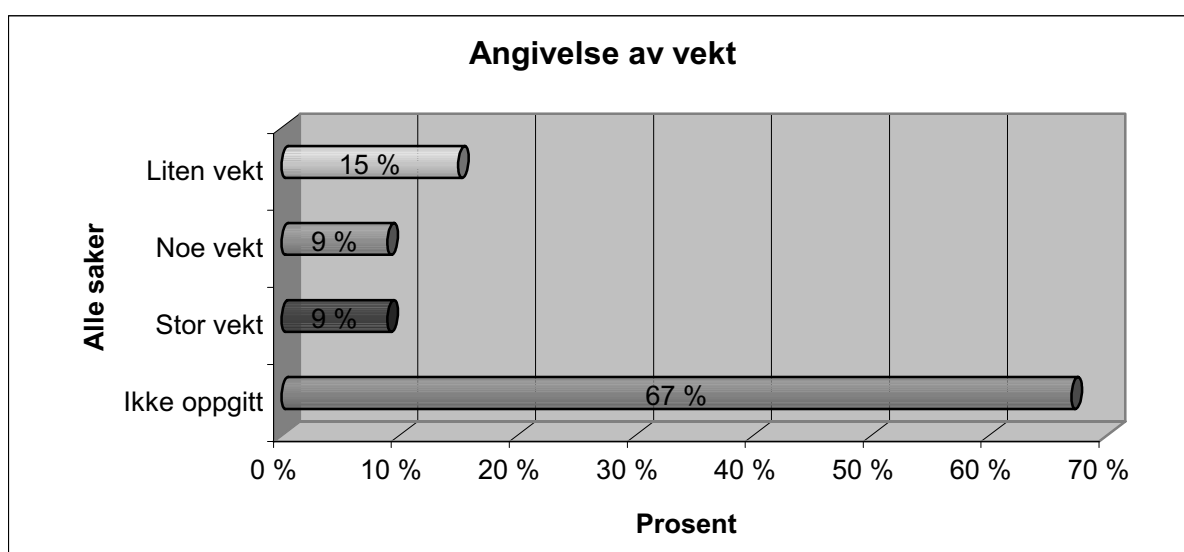
4.2 Hva undersøkelsene viser om synliggjøring av rabatten

Som det fremgår ovenfor kan tilståelsesrabatten synliggjøres på ulike måter og i ulik grad. Domsundersøkelsen viser at det er svært få saker i første og andre instans hvor det fremgår nøyaktig hva straffen ville blitt uten tilståelsen, jf pkt 5.3. I høyesterettssakene forekommer dette relativt sett oftere, men likevel bare i et fåtall av sakene. I spørreundersøkelsen oppgir 69 prosent av dommerne at de sjelden eller aldri bruker å oppgi tilståelsesrabattens størrelse i dommen.

Det er en svakere og mer skjønnsmessig form for synliggjøring av tilståelsesrabatten som er tema i det følgende.

I domsundersøkelsen ble det registrert om det fremgikk av dommen hvilken vekt tilståelsen er tillagt ved straffutmålingen. I 33 % av sakene hvor det er gitt rabatt, er det sagt noe om hvilken vekt tilståelsen tillegges. Figuren nedenfor viser resultatene for alle sakene i undersøkelsen hvor det er gitt rabatt (dvs både F og M-saker i begge instanser).

Figur 11

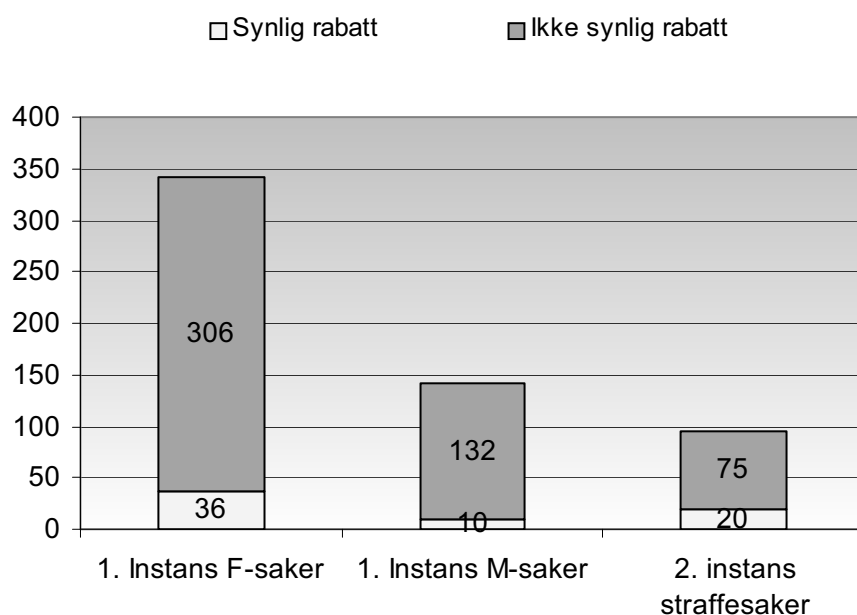

Resultatene fra domsundersøkelsen som gjengis nedenfor viser antallet saker *hvor det fremgår av straffutmålingsbemerkningene at tilståelsen rent konkret har resultert i mildere straff*, eksempelvis i form av kortere fengselsstraff, samfunnsstraff i stedet for fengsel, betinget i stedet for ubetinget osv. Disse sakene er registrert i kategorien ”synlig rabatt” i statistikken nedenfor, selv om rabattens størrelse altså ikke nødvendigvis er angitt.

Kategoriseringen beror på en skjønnsmessig tolkning av premissene. Svært mange dommer inneholder kun en knapp henvisning til tilståelsen eller straffeloven § 59 annet ledd uten å angi vekt eller betydning av dette momentet. Disse sakene er registrert i kategorien ”ikke synlig rabatt”. Også sakene hvor det er sagt at tilståelsen tillegges liten vekt har som regel havnet i denne kategorien – ettersom det her sjelden er mulig å lese ut av dommen at dette momentet har gitt konkrete utslag på straffutmålingen.

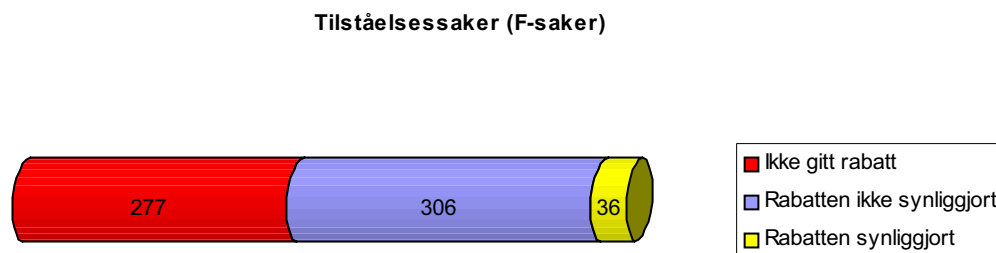
Resultatene viser at det bare er i en liten del av sakene med tilståelsesrabatt at rabatten er synliggjort. I 90 % av F-sakene og 93 % av meddomsrettsakene i første instans er rabatten ikke synliggjort. Tilsvarende for andre instans er 79 %. Det fremgår i disse sakene ikke klart om straffen ville blitt en annen uten tilståelsen.

Figur 12

Som nevnt ovenfor ble det gitt tilståelsesrabatt i bare 55 % av tilståelsessakene i første instans, jf figur 2 i avsnitt 3.2. Samlet sett innebærer dette er gitt synlig rabatt bare i 6 % av alle tilståelsesdommene i første instans – se figur 13.

Figur 13

Det er ingen vesentlige forskjeller mht til graden av synliggjøring når det sees på sakens alvorlighetsgrad.

Når det gjelder i hvilken grad domstolene synliggjør rabatten er det ikke påvist vesentlige forskjeller mellom lagdømmene eller mellom første og andre instans.

I høyesterettsavgjørelsene hvor straffeloven § 59 er anvendt, fremgår det som regel av premissene hvilken vekt tilståelsen er tillagt ved straffutmålingen. I omkring halvparten av høyesterettssakene som er undersøkt er rabatten synliggjort i den forstand at det fremgår klart at tilståelsen har bidratt til kortere fengselsstraff eller at deler av straffen er gjort betinget. Dette er gjerne saker hvor tilståelsen tillegges stor vekt, men det forekommer også at rabattens størrelse er synliggjort selv om tilståelsen bare tillegges begrenset vekt. I den andre halvparten av høyesterettssakene fremgår det ikke klart om dette straffutmålingsmomentet har gitt konkrete utslag, dvs om straffen faktisk ville blitt en annen uten tilståelsen. I disse sakene er det enten tilkjennegitt at tilståelsen pga de konkrete omstendighetene er tillagt liten eller bare begrenset vekt eller det foreligger andre straffutmålingsmomenter som har hatt en dominerende betydning ved straffutmålingen.

Kommentar fra dommer i spørreundersøkelsen:

”Kan bli ”flinkere” til å begrunne hvorfor tilståelsen gir rabatt – og markere klarere hvor mye rabatt, evt at det er grunnen for en mildere reaksjonsform. Det vil gi bedre signaler.”

Kapittel 5. Hvilken rabatt gis i praksis

5.1 Innledning

Tilståelsen kan medføre straff under minstestrafen og til en mildere straffart, jf § 59 annet ledd annet punktum. Denne bestemmelsen gjaldt for øvrig også før lovendringen. Dette forekommer sjelden, og det er ikke eksempler på slike utslag i det undersøkte materialet.

I HR-2004-558-A vurderte riktignok Høyesterett å gi samfunnsstraff i en narkotikasak med strafferamme på 10 år, selv om samfunnsstraff normalt ikke kan idømmes i saker med strafferamme over seks år, jf straffeloven § 28a. Det fremgår av dommen (avsnitt 14) at bestemmelsen i straffeloven § 59 annet ledd annet punktum om at straffen kan settes til en

mildere straffart innebærer at det kan idømmes samfunnsstraff i grove narkotikasaker dersom det foreligger uforbeholden tilståelse, men i den aktuelle saken ble dette likevel ikke gjort.

Den praktiske anvendelsen av straffeloven § 59 annet ledd gjelder reduksjon av straffen innenfor den ordinære strafferammen. Karakteren av ”rabatten” kan være forskjellig. Det kan gis en mildere reaksjonsform enn det som ellers ville blitt idømt eller det kan gis en reduksjon av straffen innenfor samme reaksjonsform. Det kan gis reduksjon i fengselsstraffen, samfunnsstraff i stedet for ubetinget, lavere samfunnsstraff, betinget eller delvis betinget i stedet for ubetinget, bot i stedet for fengsel osv.

Størrelsen på rabatten var et tema i forkant av lovendringen. Det var rabattens størrelse ved redusert fengselsstraff som var i fokus. Straffereduksjon i form av en mildere reaksjonsform er det vanskeligere å kvantifisere.

Arbeidsgruppen foreslo at rabattens størrelse skulle bero på en konkret vurdering i den enkelte sak, men man mente at forarbeidene burde angi et ”normalnivå”. Etter arbeidsgruppens syn burde ”normalrabatten” utgjøre 1/3 av den straff som ville blitt ilagt uten tilståelse, mens retten i særlige tilfeller burde kunne gå ned mot halv straff. Noen høringsinstanser støttet dette forslaget, mens andre gikk imot. Forslaget om å angi ”normalnivå” ble ikke fulgt. I Ot prp nr 88 (1999-2000) pkt 6.3.3 heter det:

”Departementet er, som høringsinstansene, enig i at ”rabattens” størrelse bør bero på de konkrete omstendigheter i den enkelte sak, og slutter seg også til de retningslinjer som arbeidsgruppen gir for vurderingen. Etter departementets oppfatning er det imidlertid ikke grunn til å angi noe ”normalnivå” i forarbeidene – til det er variasjonsbredden mellom sakene for stor, jf Rt 2000 31. En annen sak er at det gjennom praksis vil kunne danne seg ulike ”normalnivåer” innenfor de enkelte sakstyper.

Departementet stiller seg tvilende til om straffen i unntakstilfelle bør settes til halvparten av det som ellers ville blitt ilagt. Riktignok er det viktig at ”rabatten” er så stor at antallet tilståelser øker. Men samtidig bør man hindre at straffenivået blir for lavt – selv i tilståelsessaker. Blir ”rabatten” for stor vil det også kunne lede til uakseptabelt mange uriktige tilståelser.”

Justiskomiteén ga tilslutning til disse synspunktene, og det ble i tillegg presisert at man stilte seg ”høyst tvilende” til om straffen kunne nedsettes så mye som til halvparten av det som ellers ville blitt resultatet., jf Innst O nr 45 (2000-2001).

5.2 Hvilken form for rabatt gis i praksis?

I spørreundersøkelsen som ble sendt til samtlige dommere i første og andre instans, ble dommerne spurt om hvilken form for rabatt som er vanligst når det gis tilståelsesrabatt.

Figur 14: Når du gir tilståelsesrabatt – hvilken form for rabatt er vanligst ? (Flere kryss mulig)

Kortere fengselsstraff	73 %
Samfunnsstraff i stedet for ubetinget fengsel	18 %
Betinget fengsel i stedet for ubetinget/samfunnsstraff	27 %
Annet:	2 %
Umulig å svare generelt	32 %

Dette stemmer bra med tendensen i domsundersøkelsen. Ettersom tilståelsesrabatten så sjelden synliggjøres, blir imidlertid tallene her svært små. Av de 37 F-sakene hvor rabatten er synliggjort, er det i 24 av dommene ilagt kortere fengselsstraff, mens det i 9 av sakene er gitt betinget fengsel eller delvis betinget istedenfor ubetinget fengsel. Av de 10 M-sakene hvor det fremgår hvilken rabatt som er gitt, er det i 8 av tilfellene gitt kortere fengselsstraff.

5.3 Størrelsen på rabatten

I spørreundersøkelsen ble dommerne også spurt om det er mulig å angi noen norm for hvor stort fradraget vanligvis er ved utmåling av fengselsstraff når det gis tilståelsesrabatt.

Figur 15. Spørsmål: Når du gir tilståelsesrabatt ved utmåling av fengselsstraff, hvor stort er vanligvis fradraget? (Angi prosentvis reduksjon i forhold til "full straff".)

	Antall	Prosent
Oppgir prosentvis reduksjon	58	19 %
Vurderer ikke hva straffen ville blitt uten tilståelsen, fradraget gis skjønsmessig	65	22 %
Umulig å svare på generelt	176	59 %

19 % av dommerne (58 dommere) har oppgitt hvor stor prosentvis reduksjon som vanligvis gis, og svarene ligger her i intervallet 10-33 %. De øvrige dommerne svarer at fradraget gis skjønsmessig uten at det vurderes hva straffen ville blitt uten tilståelsen eller at det er umulig å svare generelt. Domsundersøkelsen viser at det bare i svært få av dommene er konkretisert hvor stor reduksjon i fengselsstraffen tilståelsen har medført. Rabattens størrelse ligger i disse sakene i intervallet 15 – 33 %.

Det kan også vises til Rt 2002-1591 hvor det var dissens om tilståelsesrabattens størrelse. Flertallet la vekt på signalene fra Justiskomiteén som nevnt ovenfor, hvor komiteén stilte seg "høyst tvilende" til om straffen i unntakstilfelle burde kunne settes til halvparten av det som ellers ville blitt resultatet.

Kommentar fra dommer i spørreundersøkelsen:

"Tilståelse er ett av mange straffutmålingsmomenter, hvor forholdene i den enkelte sak alltid er avgjørende. Poenget er at tilståelsen tas i betraktning ved samlet vurdering, slik også § 59, 2. ledd sier det."

Kapittel 6 Oppsummering

De fleste dommerne synes å ha en bevisst holdning til bruken av tilståelsesrabatt i henhold til straffeloven § 59 annet ledd. Spørreundersøkelsen tyder på at det har vært en omlegging av praksis i retning av å tillegge tilståelser større vekt ved straffutmålingen, jf figur 5 og 6 i avsnitt 3.3. Her fremgår det at hele 74 prosent av dommerne har inntrykk av at praksis generelt sett er endret i vesentlig grad eller til en viss grad etter lovendringen. Bare 3 prosent

mener at praksis ikke er endret i nevneverdig grad. Tilsvarende mener 78 prosent av dommerne at de selv har endret praksis i vesentlig grad eller til en viss grad, mens bare 5 prosent svarer at de selv ikke har lagt om praksis.

Det er et relativt stort antall saker med tilståelse hvor strafferabatt *ikke* er gitt, jf figur 2 i avsnitt 3.2. Hvorvidt dette er en *for* stor andel av sakene er vanskelig å bedømme. For det første er det etter straffeloven § 59 annet ledd i stor grad overlatt til rettens skjønn om tilståelsen skal lede til straffereduksjon. Videre er domspremissene gjennomgående svært knappe på dette punktet, og det har derfor vært vanskelig å vurdere om det ut fra dagens lovgivning og retningslinjer fra Høyesterett burde vært gitt strafferabatt i større utstrekning enn det som er tilfellet.

Undersøkelsene har i liten grad påvist geografiske forskjeller, men når det gjelder omfanget av tilståelsesrabatt er det likevel påvist at førsteinstansdomstolene i Agder lagdømmer anvender tilståelsesrabatt mer aktivt enn i andre lagdømmer, mens førsteinstansdomstolene i Hålogaland synes å gi tilståelsesrabatt noe sjeldnere, jf avsnitt 3.4.

Synliggjøring av rabatten er viktig for at flere skal motiveres til å avgi uforbeholden tilståelse. På dette punktet er det holdepunkter for å si at lovendringen ikke har hatt den ønskede effekt. I spørreundersøkelsen oppgir 69 prosent av dommerne at de sjelden eller aldri angir rabattens størrelse. Dette er for så vidt greit i forhold til det lovgiver la opp til ved vedtagelsen av straffeloven § 59 annet ledd. Men det er mer problematisk at det sjelden fremgår hvilken vekt tilståelsen er tillagt eller hvilke konkrete utslag tilståelsen har gitt på straffutmålingen, jf avsnitt 4.2.

Problemet med manglende synliggjøring av rabatten gjelder både i første og andre instans, men er særlig fremtredende i førsteinstansen. Sakene her gjelder gjennomgående mindre alvorlige forhold enn i lagmannsrettssakene, og det er naturlig at bemerkningene under straffutmålingen er mer utførlig i alvorlige saker med lang fengselsstraff. Det var imidlertid de mer alminnelige sakene ("hverdagssakene") lovendringen først og fremst tok sikte på, og det er derfor vesentlig at rabatten eller straffereduksjonen synliggjøres i større grad også i de mindre alvorlige sakene. Det er disse sakene det er flest av og som derfor kan gi en stor prosessøkonomisk gevinst dersom de i større grad kan behandles som tilståelsessak (enedommersak).

Det er stor enighet i spørsmålet om hvilke forhold som er relevante for vurderingen av tilståelsens betydning. Det er likevel ting som tyder på at dommerne har noe ulik holdning til spørsmålet om tilståelsen bør telle dersom tilståelsen ikke har betydning for oppklaringen av saken, typisk fordi det allerede foreligger fellende bevis. Det synes å være enighet om at tilståelsen tillegges mindre vekt i slike tilfeller, men en del dommere mener at tilståelsen av prosessøkonomiske hensyn bør tillegges en viss vekt også her, typisk fordi saken kan behandles som enedommersak. Andre er mer restriktive i bruken av tilståelsesrabatt i slike tilfeller, og flere sier klart i sine kommentarer at det i slike tilfelle ikke bør gis tilståelsesrabatt overhode. Disse sakene er også tungt representert i den store andelen (45%) av tilståelsessakene hvor rabatt ikke er gitt. Dersom lovgiver ønsker at det skal gis tilståelsesrabatt også i slike tilfeller bør det gis klarere signaler om dette i forbindelse med en lovendring.

Ettersom rabatten i svært liten grad blir synliggjort i domspremissene, gir domsundersøkelsen i liten grad svar på hvor stor rabatten vanligvis er. Heller ikke spørreundersøkelsen har gitt

klare svar på dette, jf avsnitt 5.3. I de få tilfeller rabatt i form av redusert fengselsstraff blir konkretisert, gis det en straffereduksjon innenfor spekteret 10 til 33 % .

Lovendringen har ikke hatt den ønskede effekt i forhold til at flere saker kan behandles som tilståelsessak (enedommersak). Det har ikke vært noen økning i antallet tilståelsesdommer sett i forhold til antallet meddomsrettssaker, jf ovenfor avsnitt 3.3. Det har tvert i mot vært en viss nedgang, jf figur 3. For å få den ønskede effekt er også politiets og påtalemyndighetens rolle viktig. Spørreundersøkelsen viser at bare 39 prosent av dommerne mener at aktor vanligvis tar tilstrekkelig høyde for straffeloven § 59 annet ledd ved fastsettelsen av straffepåstanden, jf figur 8. 16 prosent av dommerne mener at aktor sjelden eller aldri tar tilstrekkelig hensyn til tilståelsen ved fastsettelsen av straffepåstanden.

Vedlegg 1

Tingrettene som er med i undersøkelsen:

Alta tingrett
Asker og Bærum tingrett
Bergen tingrett
Drammen tingrett
Fredrikstad tingrett
Halden tingrett
Haugesund tingrett
Indre Follo tingrett
Jæren tingrett
Larvik tingrett
Midhordland tingrett
Nedre Romerike tingrett
Nedre Telemark tingrett
Nordmøre tingrett
Nord-Troms tingrett
Oslo tingrett
Sand tingrett
Salten tingrett
Skien og Porsgrunn tingrett
Stavanger tingrett
Sør-Trøndelag tingrett
Sunnfjord tingrett
Trondheim tingrett
Vesterålen tingrett

Vedlegg 2

Skjema for kartlegging av dommer (domsundersøkelsen).

Domstol

Instans

Lagdømme

Nr. på sak

(nummerer sakene fortløpende)

Sakstype

M eller F

Paragraf

Vold

Narkotika

Vinning

Trafikk

Promille

Trafikk

Fart

Trafikk

Annet

Sedelighet

Annet

Fellesstraff

Strafferabatt

Nei

Gå til neste sak

Ja

Vist til § 59 annet ledd

Ja

Fremgår annen måte

Hvis rabatt**Er denne konkret angitt?**

Ja

Kortere fengselsstraff

Ja

Samfunnsstraff

Ja

Betinget fengsel

Ja

Lavere bot/unnlatt bot

Ja

Bot istedenfor fengsel

Ja

Betinget bot

Nei, fremgår ikke hva straffen ellers ville blitt hva straffen ellers ville blitt

Hvis redusert fengsel

Hvor stor reduksjon

Ikke angitt

Hvilken vekt

Liten vekt

Noe vekt

Stor vekt

Fremgår ikke

Hvorfor rabatten er tillagt liten vekt

Ingen betydning for oppklaring

Tilståelsen kommer på sent tidspunkt

Ikke prosessøkonomisk besparelse

Skjerpene hensyn større vekt

Sakstypen

Annet

Hvorfor rabatten er tillagt stor vekt

Betydning for oppklaring

Tilståelse på tidlig tidspunkt.

Prosessøkonomisk besparelse

Hensynet til fornærmede

Annet

Ved ankeInstans

Økt rabatt

Ingen endringer

Mindre rabatt

Fremgår ikke

Kommentarer

Vedlegg 3

UNDERSØKELSE OM TILSTÅELSESRABATT

Dommer i (navn på domstol).

Har vært dommer siden

Spørsmålene gjelder straffutmåling i tilståelsessaker og meddomsrettssaker hvor det foreligger tilståelse på tiltaleposter av stor betydning for straffutmålingen.

- 1. Hva er ditt inntrykk av straffutmålingspraksis generelt etter ikrafttredelsen av straffeloven § 59 annet ledd – gis det i dag tilståelsesrabatt i større omfang enn før?**

☐	Ja – praksis er endret i vesentlig grad
☐	Ja - praksis er endret til en viss grad
☐	Praksis er endret, men bare i beskjedne grad
☐	Nei, praksis er ikke nevneverdig endret
☐	Umulig å svare generelt – det er store variasjoner i praktisering av § 59 annet ledd
☐	Vet ikke

- 2. Har du selv endret straffutmålingspraksis/stemmegivning som følge av straffeloven § 59 annet ledd?**

☐	Ja – i vesentlig grad
☐	Ja – en viss endring
☐	Ja – men i beskjedne grad
☐	Nei
☐	Vet ikke/annet

- 3. Hvis ikke endret eller bare i beskjedne grad; hva er årsaken til dette?**
(Flere kryss mulig)

☐	Tilståelsesrabatt ble gitt i stor grad også før lovendringen.
☐	Tilståelsen veier sjelden tungt, andre straffutmålingsmomenter i saken har vanligvis større vekt.
☐	Aktor og forsvarer fokuserer i liten grad på § 59 annet ledd.
☐	Annet, spesifiser :

- 4. Bruker du å angi strafferabattens størrelse, slik at det fremgår konkret hva straffen ville blitt uten tilståelse?**

☐	Ja, ofte
☐	Av og til
☐	Sjelden
☐	Aldri
☐	Annet

5. Er det noen spesielle sakstyper hvor du mener § 59 annet ledd har særlig stor betydning?

	Nei
	Ja, (spesifiser:)

6. Er det noen spesielle sakstyper hvor du mener § 59 annet ledd har liten betydning

	Nei
	Ja, (spesifiser:)

7. Når du gir tilståelsesrabatt – hvilken form for rabatt er vanligst ?
(Flere kryss mulig)

	Kortere fengselsstraff
	Samfunnsstraff i stedet for ubetinget fengsel
	Betinget fengsel i stedet for ubetinget/samfunnsstraff
	Annet..
	Umulig å svare generelt

8. Når du gir tilståelsesrabatt ved utmåling av fengselsstraff, hvor stort er vanligvis fradraget ? (Angi prosentvis reduksjon i forhold til ”full straff”).

%
	Fradraget gis skjønnsmessig - jeg vurderer vanligvis ikke hva straffen ville blitt uten tilståelsen
	Umulig å svare generelt – rabattens størrelse varierer stort

9. Momenter du legger vekt på ved vurderingen av om strafferabatt bør gis og størrelsen på rabatten:

(Flere kryss kan gis)

	Tilståelsens betydning for oppklaring av egen sak
	Tilståelsens betydning for oppklaring av andre saker
	Tilståelsens betydning for fornærmede
	På hvilket stadium tilståelsen ble gitt
	Prosessøkonomisk besparelse
	Andre hensyn (spesifiseres):

10. Har du inntrykk av at aktor tar tilstrekkelig høyde for tilståelsesrabatt etter straffeloven § 59 annet ledd ved fastsettelsen av straffepåstanden?

	Vanligvis
	Av og til
	Sjelden
	Nesten aldri
	Annet

11. Har du andre synspunkter/kommentarer til undersøkelsen? Utfyllende kommentarer til spørsmål ovenfor kan også gis her.

VENNLIGST RETURNER SKJEMAET TIL OSS SÅ SNART SOM MULIG, OG SENEST INNEN 10. MARS 2004!

Sendes til : Domstoladministrasjonen
7485 Trondheim

